

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫШТА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ
З СУАРЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 42 (1100)
Кастрычнік 1969 г.
Год выдання 14-ы
Цана 2 кап.

КАСМІЧНЫ САЛЮТ ВЯЛІКАМУ КАСТРЫЧНІКУ

ВУЧОНЫМ І КАНСТРУКТАРАМ,
ІНЖЫНЕРАМ, ТЭХНІКАМ І РАБОЧЫМ,
УСІМ КАЛЕКТЫВАМ І АРГАНІЗАЦЫЯМ,
ЯКІЯ ПРЫМАЛІ УДЗЕЛ У ПАДРЫХОУЦЫ
І ПАСПЯХОВЫМ АЖЫЦЦЯЎЛЕННІ
ГРУПАВОГА ПАЛЁТУ ПІЛАТУЕМЫХ
КАСМІЧНЫХ КАРАБЛЁЎ «САЮЗ-6»,
«САЮЗ-7» І «САЮЗ-8»

САВЕЦКІМ КАСМАНАЎТАМ
ТАВАРЫШАМ ШОНІНУ ГЕОРГІЮ
СЦЯПАНАВІЧУ, КУБАСАВУ ВАЛЕРЫЮ
МІКАЛАЕВІЧУ, ФІЛІПЧАНКУ АНАТОЛЮ
ВАСІЛЬЕВІЧУ, ВОЛКАВУ УЛАДЗІСЛАВУ
МІКАЛАЕВІЧУ, ГАРБАТКУ ВІКТАРУ
ВАСІЛЬЕВІЧУ, ШАТАЛАВУ УЛАДЗІМІРУ
АЛЯКСАНДРАВІЧУ І ЕЛІСЕЕВУ
АЛЯКСЕЮ СТАНІСЛАВАВІЧУ

Дарагія таварышы!

Паспяхова закончыўся мнагасутачны групавы палёт касмічных караблёў «Саюз-6», «Саюз-7» і «Саюз-8». Сем савецкіх касманаўтаў выканалі вялікі аб'ём работ па вырашэнню важных практычных задач, неабходных для ўдасканалення тэхнікі пілатавання касмічных караблёў і стварэння арбітальных станцый навуковага і народнагаспадарчага прызначэння.

Экіпажы касмічных караблёў правялі сумесныя навуковыя назіранні і эксперыменты, атрымалі важны вопыт па апрацоўцы пытанняў аўтаномнай навігацыі і кіраванню некалькімі караблямі ў групавым палёце.

На ўсіх этапах палёту ад запуску да пасадкі касмічныя караблі «Саюз», наземныя комплексы і службы забеспячэння паказалі высокую надзейнасць і зладжанасць у рабоце.

Групавы палёт савецкіх пілатуемых касмічных караблёў «Саюз-6», «Саюз-7» і «Саюз-8» прадэманстравалі далейшы прагрэс айчынай касмічнай навукі і тэхнікі, паказаў новыя творчыя магчымасці стваральнай працы вучоных, інжынераў і рабочых нашай краіны.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР сардэчна віншуюць вас, дарагія таварышы Шонін Г. С., Кубасаў В. М., Філіпчанка А. В., Волкаў Ул. М., Гарбатка В. В., Шаталаў Ул. А. і Елісеў А. С., з паспяховым завяршэннем палёту, выкананнем важнага і ганаровага задання.

Віншваем вучоных, канструктараў, інжынераў, тэхнікаў і рабочых, усе калектывы і арганізацыі, якія прымалі ўдзел у падрыхтоўцы, запуску і паспяховым ажыццяўленні палёту пілатуемых караблёў «Саюз-6», «Саюз-7» і «Саюз-8».

Жадаем вам, дарагія таварышы, далейшых поспехаў у творчай працы па стварэнню новай касмічнай тэхнікі — у высакароднай справе асваення касмічнай прасторы ў мірных мэтах.

ЦЭНТРАЛЬНЫ
КАМІТЭТ
КПСС

ПРЭЗІДЫУМ
ВЯРХОўНАГА
САВЕТА СССР

САВЕТ
МІНІСТРАў
СССР

НА ЗДЫМКАХ СПРАВА:

А. ФІЛІПЧАНКА (у цэнтры), В. ГАРБАТКА (справа) і Ул. ВОЛКАУ (на прыэднім плане) у караблі-трэнажоры.

Г. ШОНІН у час медыцынскага саманантролю.

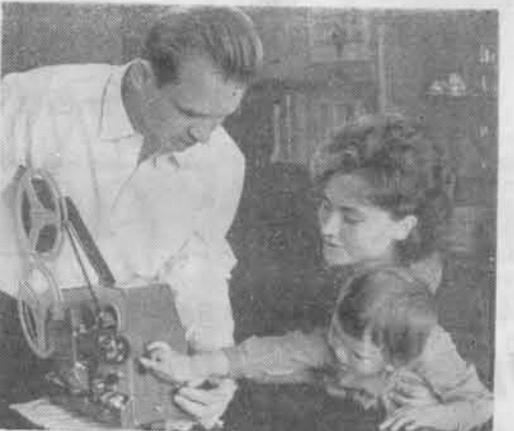
А. ЕЛІСЕЕУ з жонкай Ларысай у сябе дома.

В. КУБАСАУ з жонкай Людмілай і дачкой Кацяй.

Ул. ШАТАЛАУ з маці Зояй Уладзіміраўнай і бацькам Аляксандрам Барысавічам.

ЗЛЕВА:

Абеліск у гонар пакарыцеляў космасу ў Маскве.

3 РОДНЫХ КРЫНИЦ

ПЕРАДА мой зборнік вершаў маладых паэтаў — студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Ён выпушчаны выдавецтвам «Беларусь» у 1967 годзе і носіць назву «Нахненне». Яўгенія Анішчыц, Юрка Голуб, Ала Красінская, Мар'ян Дукса, Іван Станкевіч... Пералік імёнаў можна было б прадоўжыць. Я ж спынюся на трох аўтарах, чыя вершы ўвайшлі ў зборнік «Нахненне». Анатоля Казловіч, Аляксандра Разанава, Людміла Парымончык. Усе яны нарадзіліся ў Бярозаўскім раёне, тут скончылі сярэднюю школу, а затым сталі студэнтамі адной са старэйшых ВНУ Беларусі. Прада, шляхі ва ўніверсітэт у іх былі розныя.

Людміла Парымончык і Саша Разанава паступілі адразу пасля заканчэння дзесяцігодкі, Толя Казловіч працаваў некаторы час памочнікам экскаватарчыка ў Сігневіцкім будаўніча-монтажным упраўленні, быў супрацоўнікам бярозаўскай раённай газеты «Маяк камунізма» і толькі пасля гэтага стаў студэнтам. У біяграфіях гэтых маладых людзей ёсць яшчэ адна агульная дэталі — першыя паэтычныя крокі яны зрабілі ў школьныя гады. Вершы іх з'яўляліся на старонках раённай газеты, пры гэтым на працягу гадоў існавання літаратурнага аб'яднання «Крыніца». Л. Парымончык і А. Разанава яшчэ вучацца, а А. Казловіч пасля заканчэння факультэта журналістыкі стаў

супрацоўнікам «Сельскай газеты» ў Мінску.

Вершы Саши Разанава неаднаразова публікаваліся ў рэспубліканскіх газетах і часопісах, падборка яго вершаў «Літаратурнай газет» у Мінску рыхтуецца да друку першы зборнік яго паэтычных твораў.

У «Маяку камунізма» ўпершыню былі надрукаваны і вершы вучанцы Бярозаўскай сярэдняй школы Раі Баравіковай. Цяпер Раі — студэнтка Літаратурнага інстытута імя М. Горкага ў Маскве. Яна таксама не забывае «Крыніцу».

Цяпер у літаб'яднанні «Крыніца» каля 20 чалавек. У яго складзе — служачыя Аляксандр Вінаградцаў, Аляксандр Пашчанка з Бярозы, настаўнікі Канстанцін Дронь і Мікалай Валочык з Белаазёрска, намеснік дырэктара Белаазёрскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча Кацярына Сініцкая і хатняя гаспадыня Зінаіда Вільнер, пенсіянер Дзмітрый Губар з Самойлавічаў і работніца Бярозаўскага маслазавода Кіра Арцішэўская, бярозаўскі школьнік Іван Богуш і дзесяцікласнік Валодзя Сінягін з вёскі Сялоўшчына... На працягу многіх год актыўна супрацоўнічае ў літаб'яднанні Ніна Мацяш з вёскі Ніва, прысылае ў рэдакцыю вершы і кароткія лірычныя апавяданні Зінаіда Дудзюк.

Штомесячна крынічане рыхтуюць у раённай газеце літаратурную старонку.

Я. СЯЛЕНЯ.

СЕГОДНЯ
В
НОМЕРЕ

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ
ПО- БЕЛОРУССКИ

На первой странице под заголовком «КАСМИЧНЫ САЛЮТ ВЯЛІКАМУ КАСТРЫЧНИКУ» напечатано приветствие Центрального Комитета КПСС, Президиума Верховного Совета СССР, Совета Министров СССР ученым и конструкторам, инженерам, техникам и рабочим, всем коллективам и организациям, участвовавшим в подготовке и успешном осуществлении группового полета пилотируемых космических кораблей «Союз-6», «Союз-7» и «Союз-8», советским космонавтам Георгию Шонину, Валерию Кубасову, Анатолию Филиппенко, Владиславу Волкову, Виктору Горбатко, Владимиру Шаталову и Алексею Елисееву в связи с успешным завершением многосуточного группового полета в космосе.

При Березовской районной газете «Маяк коммунизма» на протяжении ряда лет существует литературное объединение «Крыніца». Стихи бывших членов литобъединения Анатолия Козловича, Алексея Розанова, Людмилы Парымончик вошли в сборник «Нахненне», выпущенный в 1967 году издательством «Беларусь» [«3 РОДНЫХ КРЫНИЦ», 3 стр.].

До войны Ася Ганелес жила и работала в Мінске, а Лена Целуно — в Барановичах. И не подозревали девочки, что сойдутся они, чужие и незнакомые, на одной тропинке, которая поведет их почти через всю войну. А случилось именно так. В начале войны девушки встретились в Мозыре. Немцы были уже где-то за Сморгонском, и Ася с Леной решили пробраться к своим, за линию фронта. Много опасностей подстергало их на этом пути. А незадолго до конца войны судьба разлучила их: Лену вывезли в Германию, а Ася осталась на оккупированной территории. И лишь теперь, много лет спустя, подруги встретились вновь [«ЛЕНА I АСЯ», 4—5 стр.].

В последние годы в белорусской литературе все увереннее звучит голос Владимира Короткевича. Недавно мы узнали наших читателей с его романом «Колосья под серпом твоим», а сегодня предлагаем их вниманию несколько стихотворений из нового сборника В. Короткевича «Моя Илиада» [6 стр.].

В статье «ЗАУСЕДЫ СВЯТА» [6 стр.] рассказывается о творческом пути актрисы Государственного русского театра имени Горького Александры Климовой, которой недавно присвоено звание народной артистки СССР. Много интересных образов создала талантливая актриса. Особенно дорогим в ее таланте является стремление постоянно быть на уровне требований времени. Поэтому спектакли с ее участием — всегда праздник.

Научная фантастика заняла прочное место в литературе наших дней. И пока критики спорят, к какому именно жанру ее отнести, миллионы людей зачитываются томиками со звездами и космическими кораблями на обложках, увлеченные подвигами наших потомков. В образах героев фантастических книг — будущих покорителей звездных миров — они видят дорогие черты наших лучших современников. О том, как оценивают зарубежные писатели-фантасты вклад СССР в дело освоения космоса и моральные качества советских космонавтов, рассказывает статья «НА ЗАКЛИК ЗОР» [8 стр.].

Будаўнікі.

Фотаэцюд К. ЯКУБОВІЧА.

• НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ •

ШАСНАЦАЦЬ гатункаў паперы вырабляе Добрушскі целюлозна-папяровы камбінат «Герой працы». Апрача таго, на прадпрыемстве робяцца вучнёўскія сшыткі, бланкеты, агульныя сшыткі, сшыткі для малявання і іншыя папяровыя вырабы. Прадукцыя з маркай камбіната ідзе не толькі ва ўсе куткі нашай краіны, але і за мяжу.

Асаблівым попытам за рубяжом карыстаецца чарчэжная папера. Яе купляюць Германская Дэмакратычная Рэспубліка, Венгрыя, Польшча. Нядаўна атрымалі заказ на выраб чарчэжнай паперы для адраўкі ў Манголію і на Кубу.

Добрушскую паперу і вырабы з яе купляюць дванаццаць краін свету.

У ВЕСЦЫ Лашніца Барысаўскага раёна пабудаваны шырокаэкранны кінатэатр з глядзельнай залай на 200 месцаў. Працаўнікі саўгаса рэгулярна глядзяць цяпер мастацкія, навукова-папулярныя, сельскагаспадарчыя, дакументальныя і іншыя кінафільмы на шырокім экране.

У Барысаўскім раёне працуюць 32 стацыянарныя кінаўстаноўкі, у 21 зале дэманструюцца шырокаэкранныя фільмы.

У КАЛГАСЕ імя Калініна Міхаіл Няронскі звыш 20 гадоў працаваў пастухом. Яму прысвоена званне «Заслужаны калгаснік». Цяпер старэйшы хлебароб на пенсіі. Праўленне калгаса прапанавала М. Няронскаму бясплатную пуцёчку на курорт, і калгаснік паехаў у санаторый «Лётцы» Віцебскай вобласці.

Папраўлялі сваё здароўе ў санаторыях на бясплатных пуцёчках Мікалай Місін, Фёдар Караневіч з калгаса «1 Мая» і многія іншыя сельскія працаўнікі Слуцчыны. За пяць месяцаў райком прафсаюза рабочых і служачых сельскай гаспадаркі і нарыхтовак выдаў калгаснікам, рабочым саўгасаў больш 170 пуцёвак у санаторый і дамы адпачынку. Некаторыя хлебаробы атрымалі турысцкія пуцёчкі.

НА РАБОТУ ў школы Барысаўскага раёна сёлета прыехала 50 маладых спецыялістаў — выпускнікоў педагагічных навучальных устаноў Мінска, Віцебска, Гродна і ін-

шых гарадоў. Ёсць сярод іх і тыя, хто атрымаў накіраванне ў свае родныя школы, якія далі ім першую пуцёчку ў жыццё. Для маладых настаўнікаў быў арганізаваны вечар, на якім адбылося пасвячэнне ў педагогі.

У ВОСЕМ год я жыву ў Цырыне. Змены, што адбыліся тут, праходзілі на маіх вачах. Я ўспамінаю невялічкі вясковы клуб, які быў некалі ў Цырыне, — звычайная вясковая хата, размешчаная ў нізкім месцы, і пасля дажджу каля яго стаялі лужыны. Цяпер у калгасе пабудаван прыгожы вялікі клуб з глядзельнай залай, пакоем для работы гурткоў, бібліятэкай, танцавальнай залай. Пры клубе працуюць шматлікія гурткі, ёсць свой духавы аркестр. Вакол клуба пасаджаны дрэвы, разбіты кветнікі. Прыязджаюць сюды і сталічныя артысты.

Некалькі год таму назад у Цырыне быў адзін магазін, дзе прадаваліся і прадукты, і прамысловыя тавары. Сёння ў Цырыне тры магазіны, працуе сталовая. У новае памяшканне перабралася і кантора Цырынскага сельпо. Справілі наваселле шаўцкая і кравецкага майстэрні, аптэка, цырульня. Раней на прыём да ўрача трэба было ісці ў суседнюю вёску Альшаны. Цяпер амбулаторыя адкрыта ў Цырыне, і ўрач свой, пастаянны. Заробкі калгаснікаў павялічыліся амаль удвая. Ужо не на веласіпедах, а на матацыклах едуць калгаснікі на работу. А Мікалай Макаравіч і Іван Гурыновіч набылі аўтамашыны.

У прасторныя прыгожыя дамы перабраліся Аляксандр Субоцкі, Сцяпан Іваноўскі, Сцяпан Сладкоўскі, Анатоля Буячыцкі, Іван Субоцкі і многія іншыя.

Стала лепш і з грамадскім транспартам. Калі раней праз вёску праходзіла толькі два аўтобусы, то цяпер іх каля пятнаццаці.

Нямала будзе зроблена па паліпшэнню быта вёскі ў бліжэйшы час. Хутка тут уступіць у строй двухпавярховы будынак быткамбіната, перабярэцца ў новае памяшканне пошта, мяркуецца правесці ў вёску водаправод.

Карэліцкі раён.

П. САЧЫСКА.

САВЕТ

ДРУЖБЫ

БЕЛАРУСКАГА

ПОЛІТЭХНІЧ-

НАГА

АТРЫМАЛІ

ЗВАННЕ

МЕХАНІКАЎ

Савет дружбы Беларускага політэхнічнага інстытута — гэта грамадская арганізацыя пры факультэце замежных студэнтаў, якая існуе ўжо сем год. Задачы Савета дружбы — аказваць дапамогу замежным студэнтам у вучобе, паляпшаць іх быт, праводзіць экскурсіі, вечары і г. д.

Старшыня Савета дружбы — пасланец Балгарыі, студэнт аўтатрактарнага факультэта Віктар Пятроў на пытанне, як ідуць справы ў Савец, адказаў:

— У Савет дружбы ўва-

ходзяць добрыя, энергічныя рэбяты, і спраў у нас многа. Напрыклад, мы правялі юбілейны камуністычны суботнік, арганізавалі экскурсію ў горад Леніна поездам дружбы. Усе засталіся вельмі задаволены. Мы маем пастаянную сувязь з рабочымі Мінска. Так, напрыклад, кубінцы сябраюць з калектывам трактарнага завода, балгары — гадзінікавага. Савет дружбы стварыў тры джазавыя аркестры: краін Афрыкі, інда-венграў і в'етнамцаў. У рэпертуарах гэтых аркестраў не толькі на-

ляе трактары амаль у 50 краін свету, спалучаліся з тэарэтычным курсам у Беларускай інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі. Іх педагогамі былі выкладчыкі, якія маюць вялікі вопыт па падрыхтоўцы замежных спецыялістаў.

цыянальныя мелодыі сваіх краін, але і народныя рускія і беларускія песні ў цікавай і своеасаблівай апрацоўцы. У хуткім часе нашы музыканты выступяць з новай праграмай.

Пройдзе восень, зіма, настане лета. Многія замежныя студэнты атрымаюць дыпламы савецкага інжынера і раз'едуцца па сваіх краінах. На радзіме яны раскажуць, як вучыліся, жылі, адпачывалі ў далёкай Беларусі. А на чарговых пасяджэннях Савета дружбы з'явіцца сцяжка новых краін.

Суданцы прайшлі таксама навучальную практыку ў вучэбнай гаспадарцы інстытута механізацыі, дзе вывучалі пытанні арганізацыі сельскагаспадарчых машын, іх рацыянальнага выкарыстання.

ЛЕНА І АСЯ

Сярод ночы Асю Ганелес разбудзіў званок. Яна ўскочыла з ложка і спрасонку ніяк не магла зразумець: тэлефон гэта ці ў дзверы звоняць. Нарэшце разабралася, падбегла да століка і схаліла трубку, прыціснула яе да вуха.

— Ало, слухаю!
— Будзеце гаварыць з...

Дзяжурная на міжгародняй назвала горад, але Ася не дачула; назва здалася ёй нейкай незразумелай, не прывычнай для яе слыху. Яна добра ведала ўсе гарады, дзе жылі яе сябры і родзічы, гэты ж не нагадваў ні адзін з іх. Можна, памыліліся на станцыі?

— Ася, даражнік, гэта ты? — у трубку раздаўся незнаёмы жаночы голас. — Няўжо я цябе знайшла? Вечарам атрымала пісьмо ад сястры, а яна піша пра цябе. Хацела адрозу ж напісаць, але не вытрымала: пісьмо будзе ісці доўга, давай лепш пазваню. А напішу табе заўтра...

— Але хто гэта?

— Ты не пазнала мяне, Ася? Яно і не даўга — столькі год! Гэта я — Лена, твая сястра. Успомні сорок першы, Мазыр, Бабруйск, Смаленск... Успомніла?

— Але адкуль ты ўзялася ся-

род начы? Адкуль звоніш? З Мазыра, Баранавіч?

— Ды не, я званю са свайго дома, з Тамашува, з Польшчы. А ў Мазыры і Баранавічах я яшчэ толькі збіраюся пабыць. Якое гэта шчасце, знайсці родную душу. Хутка мы з табой сустрэнемся, Ася!

Жанчыны, якіх падзяляла ноч і сотні кіламетраў, а злучаў толькі тэлефонны провад, расхвалываліся. Ім так хацелася кінуцца насустрач адна адной, абняцца і доўга ўглядацца ў знаёмыя рысы твару. Размова атрымалася нейкай узбуджанай, скамечанай. Так заўсёды бывае, калі пасля доўгай разлукі сустракаюцца двое вялікіх сяброў, — хочацца адрозу выказаць усё, а не хапае слоў і таму многае застаецца не сказаным. З усяго Ася Ганелес зразумела толькі, што знайшлася яе Лена і што хутка яны сустрэнуцца.

Калі паклала трубку, міжволі зірнула на гадзіннік. Была чацвёртая гадзіна раніцы. Скончылася кароткая летняя ноч. У Свіслачы купаўся золлак. Ліпы пахлі мёдам. «А які ж сёння дзень?» — падумала жанчына. І раптам схамянулася: здараецца ж такое супадзенне — пачыналася нядзеля, 22 чэрвеня 1969 года.

Тады таксама быў чэрвень, нядзеля, дваццаць другое, толькі год — сорок першы. У жыццё Асі і Лены ўварвалася вайна. Было гэта так нечакана, проста не хацелася верыць. Дзяўчаты тады жылі ў розных гарадах, Лена ў Баранавічах, Ася ў Мінску, і не ведалі адна пра адну. Хто мог падумаць, што сыйдуцца яны, чужыя і незнаёмыя, на адной сцяжынцы, якая павядае іх амаль праз усю вайну.

Ася працавала інжынерам-канструктарам па мэблі. У ноч з 23 на 24 чэрвеня яна заступіла на дзяжурства ва ўпраўленні «Беллеспрамсаюз». Гэта была трывожная ноч. На наступны дзень ёй трэба было па службовых справах ехаць у камандзіроўку. Але было ўжо не да гэтага. Гарэў Мінск, фашысцкія самалёты бясконца бамбілі горад. Людзі наспах складвалі ў катомкі свае пажыткі і пакідалі хаты. На ўсход цягнуўся патак бежанцаў. Ася таксама наважылася пайсці з Мінска. Ёй заставацца на месцы было зусім небяспечна: каго-каго, а камуністаў і яўрэяў немцы расстрэльвалі ў першую чаргу.

У апошні дзень жніўня Ася пешкі дабралася да Мазыра. Тут яна нарадзілася. Тут прайшло яе дзяцінства, адсюль пайшла яна ў свет. Немцаў у Мазыры яшчэ не было, але горад ужо апусцеў: усе, хто мог, адыходзілі ў глыб краіны. Бацькоў Ася таксама не застала на месцы, дом пуставаў. Дзяўчына апынулася адна ў горадзе, да якога набліжаліся фашысты.

А Лена ў гэты час таксама прабіралася на поўдзень Бела-

русі, на Мазыршчыну. З маці і малодшымі сёстрамі ехала яна з Баранавіч некалькімі цяжкамі, трапіла пад варожыя бомбы, але дабралася да свайго Бярозаўкі. Гэта была радзіма яе маці. Паблізу жыло многа сваякоў; меркавала, усё ж лягчэй будзе перачакаць ліхую гадзіну. Бацька застаўся ў Баранавічах арганізоўваць падполле, а Марат, малодшы брат Лены, таксама там, у піянерскім лагэры. Лагер не паспеў эвакуіравацца. (Потым бацька і сын разам дзялілі суровую партызанскую долю).

Лене было ўсяго шаснаццаць. Стройна. Тугая каса цераз плячо. Адкрыты позірк добрых вачэй. Няўрымслівая па натуре і на дзіва дасціпная. У такіх людзей, кажучы, усё гарыць у руках. Лена не магла пагадзіцца з думкай, што ёй прыдзецца сядзець у вёсцы без справы і чакаць, пакуль вайна скончыцца. Яна рвалася на фронт. Але маці і чуць пра гэта не хацела — куды ёй, дзяўчо ж яшчэ.

Яны сустрэліся ў Мазыры. І Лена адрозу запыталася:

— Ты будзеш прабірацца к фронту?

— Адкуль ты ўзяла?

— Па табе бачу.

Потым праз некалькі дзён яны зноў сустрэліся. Толькі пры іншых акалічнасцях. У Бабруйску, пад Мазыром, Асю хацелі выдаць фашыстам. І ў самы крытычны момант з'явілася Лена.

— Вы што, ачмурэлі! — накінула яна на здраднікаў. — Якая ж яна яўрэйка? Гэта мая сястра Наташа. Хадзем хутчэй,

а то маці хвалюецца, дзе ты прападаеш, — і, схаліўшы Асю за руку, смела павяла яе праз вёску, ніхто нават не асмеліўся ёй прычыць.

Маці, нарэшце, згадзілася адпусціць Лену разам з Асай (тая была старэйшая на некалькі год).

— Ідзіце, дочанькі, і помсціце нелюдзям!

— Запомні раз і назаўсёды: цяпер ты мая стрыечная сястра і завуць цябе Наташа Цалуйка, — адрозу ўзяла ініцыятыву ў свае рукі Лена. — Старайся як мага менш гаварыць на людзях. З твару ты сыйдзеш за беларуску, а вось мова цябе выдае. Глядзі, слухайся мяне.

Пасля звонка з Тамашува Асі Ганелес было ўжо не да сну. І нядзеля прайшла адно ва ўспамінах пра Лену, у думках пра цяжкія дні вайны. Каб не Лена, не бачыць бы больш Асі белага свету, не любавалася чыстай раніцай, не хадзіць па гэтай дарогай чалавеку зямлі. Колькі раз яна выратоўвала Асю з самых кіпцюроў смерці, рызыкуючы сваім жыццём. У час выпрабаванняў дзяўчаты пакляліся ў вярнасці адна адной і сталі называць сябе сёстрамі. Для Асі яна стала бліжэй, чым для каго-небудзь родная сястра.

Лена не гублялася ў самай неверагоднай сітуацыі, і не было такога выпадку, каб яна не выкруцілася з самага цяжкага становішча. Ася толькі дзівілася: «Адкуль у цябе ўсё гэта бяраецца?» А Лена заўсёды гаварыла: «Ты не губляйся, ва ўсім даверся мне, што-небудзь прыдумаю».

«МІЛЬЯНЕР У КРЭДЫТ»

На жоўтым фоне вокладкі — зялёная крэдытка. На ёй пасярэдзіне вялікімі лічбамі выведзена 1 000 000, па баках, ужо літарамі, шмат разоў паўтора — мільён, мільён... Але гэта не банкавы білет, уладальнік зялёнай паперкі з латарэйным нумарам нават па тэорыі верагоднасці можа стаць мільянерам хіба толькі ў думках. «Мільянер у крэдыт» — так называецца новая кніжка бібліятэчкі газеты «Голас Радзімы».

Яе аўтар журналіст Вацлаў Мацкевіч разам з іншымі савецкімі турыстамі пабываў у цікавай і багатай краіне — Канадзе, дзе жыў шмат нашых суайчыннікаў. Падарожжа — гэта заўсёды сустрэчы. Яны пачаліся ўжо на борце камфортабельнага «дугласа», які даставіў савецкіх турыстаў з Масквы ў Манрэаль: сцюардэсай на самалёце канадскай авіякампаніі аказалася руская дзяўчына Таня.

Затым былі шчырыя сяброўскія сустрэчы ў Манрэалі, Таронце, Вініпегу, Ванкуверы. У кожным канадскім горадзе нашы суайчыннікі запрашалі прадстаўнікоў Савецкай краіны ў свае народныя дамы, дзе аддзелы Федэрацыі рускіх канадацаў наладжвалі ў гонар дарогіх гасцей прыёмы і вечары. І нават калі ўрачыстасць прыпадала на рабочыя дні, збіралася па 200—300 чалавек. Былія віцебскія, смаленскія, брэсцкія, вальнскія сяляне акружалі людзей АДТУЛЬ, засыпалі пытаннямі, прагна лавілі кожную вестачку з далёкай, але незабыўнай Радзімы.

У Таронце гасці з СССР былі сведкамі збору ахвяраванняў у фонд «Вестніка», у Вініпегу, за тысячы кіламетраў ад Расіі, чулі пашчотныя рускія песні. Яны бачылі людзей, якія карэннымі ўраслі ў канадскую зямлю: яны аралі яе, будавалі на ёй гарады і дарогі, працавалі ў яе нетрах. На гэтай зямлі цяпер іх дом, тут жывуць

іх дзеці, унукі. Але салены пот і крывавыя мазалі не прынеслі нікому з эмігрантаў багацця, ніхто з іх не стаў мільянерам, бо «свабоднае прадпрыемальніцтва» не для працоўнага чалавека.

Сумную гісторыю аб тым, як пяцёра беларускіх хлопцаў вырашылі пабудаваць свой атэль і што з гэтага атрымалася, расказаў у Ванкуверы аўтару кніжкі наш зямляк Сямён Шэйпа.

Чытач знаёміцца з лёсам людзей, большая частка жыцця якіх прайшла ўдалечыні ад радзімы. Але вось у Вініпегу — нечаканая сустрэча. Ірына толькі два гады жыве ў Канадзе. Яе прывезлі сюды бацькі, якія прыехалі з Алтая ў Вініпег да сваякоў. Зусім нядаўна яна вучылася ў савецкай школе, марыла аб медыцынскім інстытуце, а зараз працуе ў пральні. І справа не толькі ў тым, што ў Канадзе дзяўчыне трэба пахаваць сваю мару аб далейшай вучобе. Яна тут чужая і ніколі не прызвычалася да канадскага спосабу жыцця. І хаці бацькі і сваякі супраць, Ірына цвёрда вырашыла вярнуцца ў СССР.

Але не ўсе сустрэчы ў краіне кляновага ліста пачыналіся сяброўскімі прывітанніямі і заканчваліся цёплым поціскам рук. Чалавек, які назваў сябе рэпарцёрам «Ванкувер Сан», дабіваўся аднаго — няхай савецкія людзі прызнаюць, што ў Канадзе лепш, чым у СССР. Яго калегі шчоўкалі фотаапаратамі, нахабна патрабуючы, каб турысты выставілі наперад свае чамаданы. Можна быць для таго, каб назаўтра змясціць у газеце здымак, упрыгожыўшы яго подпісам: «Рускія турысты прыехалі набіваць чамаданы канадскім таварам».

За кароткі тэрмін турысцкага падарожжа аўтар «Мільянера ў крэдыт» здолеў шмат убачыць. Але кніжка — гэта не толькі дарожныя нататкі. Гэта думкі аўтара, яго добрыя адносіны да вялікай і прыгожай краіны Канады, гордасць за тое, што ні гады, ні адлегласць не ў сілах сцерці ў сэрцах людзей памяці аб Радзіме.

Віцебск. Мост праз Заходнюю Дзвіну.

Фота В. ДУБІНКІ.

МАРШРУТАМ АДКРЫЦЦАЎ

ПАДЗЯКА СТУДЭНТА З УГАНДЫ

НА ТУРЫСЦКІХ МАГІСТРАЛЯХ

Для групы амерыканскіх турыстак «Інтурыст» падрыхтаваў тысячакіламетровы маршрут: Масква—Ленінград—Ташкент—Самарканд—Кіеў. Улічаны просьбы архітэктараў, урачоў, журналістаў, грамадскіх і палітычных дзеячоў. У складзе групы 35 чалавек. Сярод іх Патрыцыя Хіт—намеснік міністра аховы здароўя і сацыяльнага забеспячэння, Элі Пітэрсан—прадстаўніца жаночай секцыі рэспубліканскай партыі, Гей Полі—журналістка з Юнайтэд Прэс Інтэрнэшнл, Мэры Кінг Кол—удава вядомага негрыянскага спевака.

Госці былі прыняты старшынёй Камітэта савецкіх жанчын Нікалаевай-Церашковай.

Я хачу выказаць вялікую ўдзячнасць савецкаму народу і яго ўраду за дапамогу ў справе бясплатнай адукацыі сыноў і дачок Афрыкі, піша ў органе правячай партыі Народны кангрэс Уганды газеце «Піпл» выпускнік Універсітэта дружбы народаў імя Патрыцыя Лумумбы ў Маскве Труман Мусоке.

На маю думку, падкрэслівае Мусоке, падрыхтоўка Савецкім Саюзам угандыйскіх спецыялістаў—гэта самы непасрэдны ўклад у нацыянальнае развіццё нашай краіны, таму што адукацыя з'яўляецца лепшай зброяй у барацьбе супраць імперыялізму, непісьменнасці, галечы і хвароб.

За дзевяць год свайго існавання, піша Мусоке, Універсітэт імя Патрыцыя Лумумбы падрыхтаваў каля дзюх з паловай тысяч высокакваліфікаваных спецыялістаў для краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія выкарыстоўваюць набытыя веды ў практычнай дзейнасці на службе сацыяльнага прагрэсу сваіх народаў, у інтарэсах міру паміж народамі.

Адна з самых ажыўленых турысцкіх магістраляў, якія звязваюць СССР з зарубешнымі краінамі, вядзе ў брацкую Балгарыю. Сонечнае ўзбярэжжа НРБ, яе гарады і гістарычныя помнікі сёлета наведваюць звыш 80 тысяч савецкіх турыстаў.

Перспектывы савецка-балгарскага турысцкага абмену на 1971—1975 гады вызначаны пагадненнем, падпісаным ва Упраўленні па замежнаму турызму пры Савеце Міністраў СССР. Начальнік упраўлення С. Нікіцін расказаў:

— У будучай «турысцкай пцідоцы» ўзаемны абмен падарожнікамі павялічыцца ў два разы. З балгарскімі сябрамі мы абмеркавалі мерапрыемствы па лепшаму абслугоўванню турыстаў, стварэнню ім найбольш спрыяльных умоў для азнаямлення з жыццём і дасягненнямі нашых народаў у галіне эканомікі, навукі, культуры.

Аднойчы, гэта было на Смаленшчыне, дзяўчаты прабіраліся ў вёску, дзе, як гаварылі людзі, былі партызаны. Немцы туды баяліся сунуцца. Лена і Ася былі ўжо блізка лесу, як нечакана наткнуліся на машыну.

— Куды ідзеце, дзяўчаткі?
— Нам на Салаўёву пераправу.

— Тады садзіцеся, падвяжу.
Дзяўчаты неахотна селі ў машыну. Праз некалькі мінут яны былі ў штабе фашыстаў.

— Вось, прывізь птушчак, — выхваляўся ветлівы незнаёмец.
— На Салаўёву пераправу ім. Ха-ха-ха!

Пачуўшы пра Салаўёву пераправу, немцы толькі пераглянуліся.

— Ах, вось яно што! Да партызан, значыць?

— Не-не, што вы?! У нас там, у Пачынку, сястра жыве. Мы засталіся адны, бо хата згарэла, бацькі загінулі.

Немцы не паверылі дзяўчатам і рашылі расстраляць. Канвойныя павялі ўжо Лену і Асю, як раптоўна пад'ехаў нейкі афіцэр, відаць начальнік. Спыніў канваіраў, спытаў, у чым справа, і адмяніў загад: «Я сам паразмаўляю з фронтамі!» Допыт быў жорсткім, афіцэр усё налягаў, каб дзяўчаты прызналіся, што ішлі да партызан. Яны стаялі на сваім: ідзем да сястры, бо не маем даху над галавой. Скончылася тым, што афіцэр загадаў: «Добра, я паверыў вам. Хутка наша часць накіроўваецца ў Пачынак і мы адвядзем вас да вашай сястры. А пакуль вы пераначуеце тут. Ніхто вас не будзе

вартаваць, але калі ўцяжэце, назаўтра спалім усю вёску і расстраляем жыхароў».

Колькі перажылі дзяўчаты за адну ноч, колькі перадрывалі. Лена сцвяжала Асю: «Толькі не хвалюйся, што-небудзь прыдумаем». Вядома, ніякай сястры ў іх не было. Ужо ў самай вёсцы, куды іх прывезлі немцы, Лена разыграла сцэнку адчаю: забылася адрас. Людзі, якія абступілі яе, сталі раіць, падказваць прозвішчы. Лена заўважыла, што ў гэтай мясцовасці часта сустракаюцца два прозвішчы — Пятроў і Белакапытаў. А, была не была! Назвала апошняе.

— Белакапытава? Тая, што ў канцы вёскі?
— Во, во, яна! — ухапілася, як тапелец за саломінку, Лена.

— Але ж яе тыдзень назад у Германію вывезлі.

Дзяўчаты былі выратаваны. Фашысты так нічога толкам не дабіліся і пакінулі Лену і Асю ў Пачынку, а начальніку паліцыі загадалі не спускаць з іх вока.

Але не такая была Лена, каб сядзець, як мыш у нэры. Яна звязалася з падпольшчыкамі. Па іх заданню хадзіла па навакольных лясах і збірала зброю, якая засталася пасля фронту. Разам з падрыўнікамі хадзіла на чыгунку, падкладвала міны над рэйкі і, як дзіця, радавалася, калі магла хоць што-небудзь зрабіць для набліжэння перамогі.

Да таго ж у яе на руках была хворая Ася. Яе здароўе пагоршылася пасля таго, як у Смаленску дзяўчыну збіла нямецкая машына і Ася доўгі

час ляжала з паламанай нагой. У Пачынку ёй давалася перанесці катаванні ў паліцэйскім засценку, куды з-за яе трапіла і Лена. Але і тут Лена выратавала яе.

Шлях дзяўчат да фронту працягваўся два гады. Пачаўся ён з Бярозаўкі пад Мазыром, а скончыўся ў Сакалаўцы, на Арлоўшчыне. Між гэтымі двума канечнымі пунктамі былі Гомель, Бабруйск, Мінск, Магілёў, Орша, Смаленск. І ўсюды Лена шукала сувязі з партызанамі. Зразумела, хто мог адразу паверыць дзюмом незнаёмым дзяўчынам. Не марнуючы часу, Лена сама рабіла, што магла і як разумела, як падказвала ёй сумленне партыёткі. Яна збірала дзе-небудзь у полі лістоўкі, скінутыя з нашых самалётаў, і расклеивала іх у вёсцы ці горадзе на відным месцы, каб звярнуць увагу людзей. Пранікала ў лагеры ваеннапалонных, насіла ім апошні кацялок супу ці акраец хлеба, нават выводзіла з-за калючага дроту чырвонаармейцаў. І ўвесь час берагла Асю.

Вёска Сакалаўка знаходзілася ў прыфрантавай паласе. Але тут і абарвалася дарога сябровак. Першай схапілі Асю. Яе хацелі адправіць на работу ў Германію. Дзяўчына была настолькі худая, знясіленая, што ўрач, які адбіраў хлапцоў і дзяўчат, са злосцю схапіў яе за каўнер і выкінуў на вуліцу: вялікай Германіі такія шкідлы не патрэбны. Добрыя людзі прытулілі Асю, выхадзілі, а ў хуткім часе яна дачакалася сваіх — прыйшла Савецкая Армія.

Лену вывезлі ў Германію пазней. Спачатку яна трапіла ў канцэнтрацыйны лагер у Зальцбург, потым у Мюнхен. Дзяўчына, як кажуць, дайшла ад голаду і здзекаў — так, што валілася ад ветру. У лагеры яна пазнаёмілася з такім жа, як і сама, небарэкам — палякам Эўгеніюшам. А як дачакаліся перамогі, рашылі ісці разам праз усё жыццё.

Ася дваццаць шэсць год шукала сваю верную сяброўку. Куды толькі не пісала — дарэмна. Лена таксама ўвесь гэты час, не пакладаючы рук, шукала бацькоў, сясцёр, брата, шукала Асю. Толькі ў гэтым годзе пошукі яе шчасліва закончыліся. Лена знайшла ўсіх, каго так хацела бачыць.

Нарэшце яны сустрэліся зноў, абедзве ў гадах, але па-ранейшаму верныя сваёй клятве. Сустрэліся, як родныя сёстры. Ася Ганелес, як і да вайны, працуе ў Мінску, яна цяпер інжынер лабараторыі аддзела тэхнічнага кантролю радыёзавада. Лена таксама многага дабілася ў жыцці. Атрымала адукацыю, стала членам Польскай аб'яднанай рабочай партыі, працуе намеснікам галоўнага ўрача ў павятовым уграўленні ў Тамашуве. Цяпер у яе дзве радзімы — свая і радзіма яе мужа, яе дзяцей. Яна стала грамадзянкай Польскай Народнай Рэспублікі — Лена Цалуйка, пані Хелена.

В. МАЦКЕВІЧ.

А. ГАНЕЛЕС і А. ЦАЛУЙКА ў рэдакцыі газеты «Голас Радзімы».

RELIGIOUS DISCRIMINATION—DOES IT EXIST IN USSR?

By Vladimir MAZOKHIN

The rumours about persecution of religious sects are absolutely groundless. All religious associations in the country (Baptists, Mennonites, Methodists, Adventists, Molokans, Pentecostals and even Jehovahists) have the right freely to observe their rites at specially allotted premises, providing their activities are not or have ceased to be of a barbaric or anti-social nature, and that they are registered with the local authorities.

It goes without saying that not all the requirements of the sects and the clergy are met by the

state. For instance, the ecclesiastical instruction for children in groups is banned by Soviet law on cults, because it runs counter to the Decree on the separation of the church from the state and the school from the church. Another instance in the registration of religious associations: when a few years ago a section of the Baptists (Otkolniks) insisted that they go on unregistered, the state turned down this request.

It follows that the church in the Soviet Union is free and sovereign in performing its direct duty of meeting the religious requirements of believers. This right is protected by Soviet law.

Discrimination against believers is also banned. A decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the Russian Federation of March 18th, 1966, and the corresponding decrees passed in other Union Republics, lay down that to refuse to employ, or accept a believer at school, to dismiss him from work or expel him from an educational institution on the grounds of his religious beliefs is punishable by law as a criminal offence.

The policy of the Soviet Government, based on these Leninist principles, takes into account the historical tenacity of religious beliefs. Hence any attempts to eradicate religious beliefs by

administrative methods are regarded as a serious offence. On the other hand, this is exactly why anti-religious propaganda is being conducted in our country on such an extensive scale.

THE NEED FOR ATHEISTIC ACTIVITY

ANOTHER important question our readers are interested in concerns the relative positions of religion and atheism in our country.

The victory of the Great October Socialist Revolution in 1917 provided the conditions for both complete freedom of conscience and the conduct of atheistic propaganda.

The fundamental principles of our policy in this sphere were formulated in the Decree on the separation of the church from the state and the school from the church, adopted in January 1918. It is rightly termed a Leninist decree, for Lenin not only edited and signed it, but was actually the author of its most important provisions. The Decree ensured freedom of conscience on one-sixth of the globe, something unprecedented in the history of mankind. This naturally affected relations between the Soviet state and the church.

(To be concluded. For the beginning see issue No. 41).

ПИШУТ ЗЕМЛЯКИ

ВСПОМИНАЯ ПИОНЕРСКОЕ ЛЕТО

Я очень довольна путешествием, которое мы совершили по Белоруссии. Нас хорошо приняли советские пионеры. Лагерь расположен в красивом месте среди леса.

Я счастлива, что ближе узнала родину мамы, но мне больно и грустно, что здесь многое напоминает о войне. О ней нам рассказывали в Брестской крепости, о войне мы слышали в музее Отечественной войны в Минске, мы видели памятники, которые увековечивают подвиги белорусского народа. Меня поразила чистота минских улиц. Побывали мы и в колхозе. Все дома здесь красивые и удобные.

Мартин АЛЕКСЕЕВА.

Бельгия.

Меня поразила встреча, которую оказали нам пионеры «Лесной сказки». Мы жили в маленьких комнатах вместе с белорусскими ребятами, они очень милые.

Минск, куда мы ездили неоднократно, — красивый город. Памятники его прекрасны.

Недалеко от лагеря рас-

положено искусственное море. Оно очень нам понравилось. Воспитатели наши были интеллигентными людьми и говорили по-французски. Мне было грустно расставаться с лагерем.

Надя ДОРМОСТУК.

Бельгия.

Лагерь, в котором мы отдыхали, расположен в красивом месте, и лес вокруг прекрасен. Время мы провели очень хорошо. Особенно были интересны экскурсии в Минск. Минск — восхитительный город.

Я изумлен огромным прогрессом белорусского народа, народа мужественного и неутомимого.

Поездки на Минское море произвели на меня также сильное впечатление. Но есть одно маленькое замечание. Я высчитал, что мы потеряли три дня на дневной сон после обеда за период всей смены, отдыхая по три часа каждый день.

В заключение хочу сказать, что я был бы счастлив приехать сюда вновь.

Иван РОМАНОВ.

Бельгия.

Надя ДОРМОСТУК во время отдыха под Минском.

ДВУХМІЛЬЁННЫ НАВЕДВАЛЬНІК

Двухмільённым наведвальнікам Дома-музея ў Шушанскім у мінулым месяцы стаў наш зямляк, старшы выкладчык Мінскага педагагічнага інстытута Л. Смілавіцкі. Госцю з Беларусі былі ўручаны падарункі — кнігі і альбомы аб жыцці Уладзіміра Ільіча і Надзежды Канстанцінаўны Крупскай у Шушанскай сям'і.

Такія ж падарункі дырэцыя музея ўручыла і першаму, пасля двух мільёнаў, наведвальніку гэтага памятнага ўсім савецкім людзям месца — беларускаму паэту Віктару Шымку.

Група прадстаўнікоў нашай рэспублікі ў гэтыя перадаб'лейныя дні робіць паездку па памятных ленінскіх мясцінах. Пабывалі яны і ў Шушанскім.

Дом-музей у Шушанскім быў адкрыты больш як 30 гадоў назад. За гэты час музей агледзелі прадстаўнікі ўсіх братніх народаў нашай краіны. Асабліва павялічыўся патак экскурсантаў у дні падрыхтоўкі да 100-гадовага юбілею з дня нараджэння Ул. І. Леніна. Кніга водгукаў наведвальнікаў за гэты час магла б склаці шматтомную аповесць аб любові і вялікай удзячнасці правадыру.

ЗАЎСЁДЫ СВЯТА

У трапяткім святле — фігура жанчыны, чалавека, якому партыя загадала быць камісарам рэвалюцыйнага атрада маракоў. Жанчына смяротна паранена. Яна развітваецца маўклівым позіркам і з паплетнікамі, і з гэтым блакітам нябёсаў, і з тымі, каго няма побач і каго яна так любіла, што не пашкадавала дзеля іх жыцця. «Трымайце марку Балтыйскага флоту!» — вымаўляюць яе сухія губы. Нібы заповіт. Нібы апошні загад.

І глядзельная зала там, разам з ёю, з Камісарам, — там, у рэвалюцыйным парыве чырвоных маракоў. Не, гэта — не актрыса, а сапраўдная жанчына тых незабыўных гадоў, калі кожная атака замацоўвала заваёвы ідэй Леніна. Яна пераконвае і захоплівае сваёй маральнай чысцінёй і сталым розумам. Гэта загартаваны характар. Пасланец партыі на флот. Камісар на той, на грамадзянскай...

Але гэта — актрыса. Аляксандра Клімава. Наш таварыш па працы.

Так, працы!

Аляксандра Іванаўна аддае ўсе сілы сваёй душы справе, якой яна служыць штодзённа. На кожнай рэпетыцыі мы бачым яе ўнутрана засяроджанай, гатовай адразу ж пачаць жыццё «ў вобразе», аб якім думала-перадумала, чый характар зрабіла сваім.

Клімава — актрыса мяцежнага тэмпераменту. Таму яе партнёры па сцэне заўсёды чакаюць выбуху пачуццяў герай-

ні, якую яна сёння іграе, — і так часта гэты выбух бывае для нас раптоўным, застае зняцку, здаецца нечаканым, бо ён нараджаецца неспрэчна, без папярэдніх рамесніцкіх разлікаў, і з'яўляецца вынікам драматычных перажыванняў жанчыны — жанчыны Клімавай. Бываюць яны і разважлівыя, насцярожаныя, нібы ў прадчуванні трагедыі — ці ж не такой была яе Клеопатра, характар заблытаны і адначасова ясны ў сваіх шуканнях? Вулканічная палымнасць прабівалася ў Камісары — Клімавай, каб падначаліць мэтанакіраванай волі атрад матроскай вольніцы. А Ларыса Агудалава ў «Беспасажніцы» А. Астроўскага, Рашэль у «Васе Жалызновай», Ніла Сняжко ў «Барабаншчыцы»...

Вучаніца славутай В. Пашэннай, актрыса Клімава добра ведае, як выпрацоўваецца майстэрства. І асабліва дарагім у яе таленце з'яўляецца імкненне заўсёды быць на ўзроўні патрабаванняў часу. Мабыць, якраз гэтым і тлумачыцца тое, што і глядзельцы, і мы, яе калегі, адчуваем у творчасці Аляксандры Іванаўны інтэлектуальнае багацце і надзвычай шчырую сардэчнасць. Спектакль з удзелам Клімавай — заўсёды свята.

Юрый СІДАРАЎ,

заслужаны артыст БССР.

НА ЗДЫМКУ: актрыса Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР А. КЛІМАВА. Днямі ёй прысвоена званне народнай артысткі СССР.

ХРОНІКА КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ

На рэкламных шчытах Мінска вісяць шматлікія афішы. Фартэпійныя канцэрты Бетховена ў выкананні лаўрэата Ленінскай прэміі Э. Гігельса, сімфоніі Чайкоўскага, Брамса, Рахманінава, новыя творы беларускіх кампазітараў, драматычная араторыя А. Анегера «Жанна д'Арк на вогнішчы» — вось далёка не поўны пералік праграмы канцэртнага сезона Беларускай дзяржаўнай філармоніі, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна.

Многа цікавага чакае аматараў музыкі. Тут сустрэчы з выдатнымі савецкімі і зарубажнымі выканаўцамі і творчымі калектывамі, музычныя фестывалі, вялікае свята мастацтва народаў СССР, у час якога слухачы змогуць пазнаёміцца з творами многанацияльнай савецкай культуры.

У дні святкавання Ленінскага юбілею адбудзецца тыдзень сімфанічных прэм'ер.

Многія праграмы прагучаць не толькі ў Мінску, але і ў іншых гарадах рэспублікі. Беларусь ператворыцца ў велізарную канцэртную залу. У палацах і дамах культуры Брэста, Віцебска, Баранавіч, Гродна, на заводах, фабрыках, у саўгасах, калгасах, школах і вышэйшых навучальных установах будуць выступіць салісты і творчыя калектывы Белдзяржфілармоніі.

Г. ГЛАЙХЕНГАУЗ.

Дацэнт Беларускага ўніверсітэта Мікалай Раманоўскі і прафесар Віктар Заўрыеў сумесна з прафесарам Балгарскай Акадэміі навук Велю Велевым падрыхтавалі кнігу «Беларусь» — навукова-папулярны нарыс аб гэтай рэ-

спубліцы, багаццях яе нэраў, развіцці народнай гаспадаркі і культуры. Яна выйдзе ў Сафіі. Цяпер гэты ж калектыв працуе над кнігай «Балгарыя — наш сябар».

Беларускія даследчыкі ўдзяляюць многа ўвагі гісторыі і культуры Балгарыі. Гісторык Давід Мельцэр прысвяціў сваю працу савецка-балгарскім адносінам з 1917 да 1945 года. Дацэнт Анатоль Галаўко распрацоўвае пытанне выкарыстання ў Народнай Рэспубліцы Балгарыі савецкага вопыту калгаснага будаўніцтва, вывучае дзейнасць народных Саветаў гэтай краіны. Малады даследчык Вадзім Сініца рыхтуе работу, якая асветліць руска-балгарскія адносіны канца XVIII — пачатку XIX стагоддзяў.

А. РАТУЗАУ.

Глядзельная зала на 360 месца, бібліятэка, дзіцячы пакой, музей гісторыі калгаса, танцавальная зала — усё гэта ёсць у новым палацы культуры арцелі «Прагрэс», што на Гродзеншчыне. НА ЗДЫМКУ: мастакі-афарміцелі Аляксандр БУРАЧЭУСКІ і Генадзь НЕКРАШ заканчаюць роспіс сцен танцавальнай залы.

Фота С. АНАНКІ.

ПАРА СТАЛАСЦІ І МУЖНАСЦІ

Асабліва сёлета восень у Міхаіла Іванавіча Жыркевіча. Яна адлічыла яму семдзесят... Успяе, як даводзіцца, было за гэтыя гады. Пад шорах залатога лістападу ў крынічнай студзёнскай павеце ўспамінаецца мінулае.

Не, не ў ружовым тумане дзіцячых успрыманняў паўстае родная вёска Залесавічы, што на Крычаўшчыне. Галечка і цемра ўчэпіста трымалі сляні. Магчыма, таму так хацелася вучыцца, каб святло ведаў затым перадаць іншым. Сярэдняю школу другой ступені Міхаіл Жыркевіч скончыў ужо пры Савецкай уладзе. І хоць было накіраванне настаўнічаць, але давалося не ў клас увайсці, а ўзляць у рулі вінтоўку — ішоў 1920-ты год...

Адначасова брава брала сваё. Аб чым марыў — здзейснілася. Працаваў у сельскіх школах на сваёй радзіме. У ілюпатах праходзілі дзень за днём. Удзень за партамі сядзелі дзеці, а вечарам іх месца займалі дарослыя.

Не забываў ён удасканальваць і свае веды. Двухмесячныя педагогічныя курсы ў Гомелі, вядома, не маглі даць таго, да чаго імкнуўся. Таму паступленне ва ўніверсітэт з'явілася сапраўдным святам.

Дом у мяне захаваўся стары, пацёрты падручнік беларускай мовы для сярэдняй школы. Адным з аўтараў яго быў М. Жыркевіч. На вокладцы значыцца 46-ы год. Гэта не першы яго падручнік. У падрыхтоўцы першага ён удзельнічаў яшчэ задоўга да Вялікай Айчыннай вайны. Затым яны выходзілі і выходзілі — колькі пакаленняў па іх вучыліся!

Дзейнасць вучонага перапыніла гітлераўскае нашэсце. Як і ў 20-м, Жыркевіч апрагнуў вайсковую форму...

Да Берліна, праўда, ён не дайшоў — хвароба наможа раней вырвала яго са строю. Але ён заняў месца ў іншым страі — вярнуўся да сваёй мірнага прафесіі.

Працоўная дзейнасць М. Жыркевіча налічвае паўстагоддзя. У ім урываецца талент педагога і талент вучонага. Яму прысвоілі званне дацэнта, заслужанага дзеяча навук БССР. У Міхаіла Іванавіча захоўваюцца ордэны і медалі, ганаровыя граматы Вярхоўнага Савета БССР, іншыя ўзнагароды і адзнакі за сумленнае служэнне Радзіме. Жыццё, кінулае і патрабавальнае, не дае застацца на месцы, як бы вяртае маладосць.

А. ФОМЧАНКА.

З кожным годам усё больш упэўнена і цікава гучыць у беларускай літаратуры голас Уладзіміра Караткевіча. Нядаўна мы знаёмлі нашых чытачоў з яго раманам «Каласы пад сярпом тваім», а сёння прапануем увазе вершы з новага зборніка «Мая Гляда».

Караткевіч-паэта, як і Караткевіч-празаіка, хваляюць старонкі беларускай гісторыі. Правадыры народных пайстанняў Гаркуша і Каліноўскі, горадцы нашай культуры Скарына і Багдановіч і іншыя нашы слаўныя продкі з'яўляюцца героямі многіх яго вершаў. Але большасць вершаў — аб сучасных днях. У іх — і горкі подых мінулай вайны, і самыя надзвычайныя праблемы жыцця, і родная прырода, апісаная з незвычайнай цэльнасцю і назіральнасцю, і лірыка каханя — тыя песні, «што ў неба ўзвіваюцца гімнам, каб, мінуўшы сусвет, ціха ўпасці каханай да ног»...

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

БЕЛАРУСКАЯ ПЕСНЯ

Дзе мой край! Там, дзе вечную песню пяе Белаежа,
Там, дзе Нёман на захадзе помніць варожую кроў,
Дзе на ўзвышшах Наваградскіх дрэмлюць суровыя вежы
І вішнёвыя хаты глядзяцца ў шырокі Дняпро.
Ты ляжыш там, дзе сіняя Прыпяць ласкава вецца,
Дзе Сафія плыве над Дзвіною, нібы карабель...
Там, дзе сэрца мае з першым крокам, як молат, заб'ецца,
Калі б нават сляпым і глухім я прыйшоў да цябе.
Што сляпым! Нават мёртвым усломню высокія зоры,
Над ракою чырвонай і цёмнай палёт кажаноў,
Белы ветразь на сініх, на гордых, як мора, азёрах,
І бары-акіяны, і неба — разлівы ільноў.
Дзе мой край! Там, дзе людзі ніколі не будуць рабамі,
Што за поліўку носяць ярмо ў безнадзейнай турме,
Дзе асілі-хляпцы маладымі ўзрастаюць дубамі,
А мужчыны, як скалы, — ударыш, і зломіцца меч.
Дзе мой край! Там, дзе мудрыя продкі ў хвоях паснулі,
Дзе жанчыны, як радасны сон у стагах на зары,
А дзяўчаты, як дождж залаты. А сівыя матулі,
Як жніўе з павуціннем і добрае сонца ўгары.
Там звянец неўміручыя песні на поўныя грудзі,
Там спрадвеку гучыць мая мова, булатны клінок.
Тая гордая мова, якую й тады не забудзем,
Калі сонца з зямлёю ў апошні заглябляцца змрок.
Ты — наш край. Ты — чырвоная груша над дзедаўскім

домам,

Лістападаўскіх знічак густых фасфарычнага раць,
Ты — наш сцяг, што нікому, нікому на свеце, нікому
Не дамо абсмяяць, апаганіць, забыць ці мячом зваіваць.
Мы клянёмся табе баранной сваёй першай на полі
І апошняй раллэй, на якую ўпадзём у журбе.
Мы клянёмся табе, што ніколі,
Ніколі,
Ніколі,
Так,
Ніколі не кінем,
Не кінем,
Не кінем цябе.

ЛЕБЕДЗЬ

У старажытным парку графскім,
Што ты ўспомніў, дэман-лебедзь!
Над цяністаю затокай
Лебедзь чорны ў дрэме
Аб Аўстраліі далёкай.
Тут спакой, любоў і радасць,
Сонца ззяе ў добрым небе.
Што ж табе ў тым далёкім краі!
Эўкаліптаў лёгкіх пер'е!
Дынка! Лёт бяроз прыгожых!
Стой... Якія ж там бярозкі!!
Тфу ты... пане ты мой божа!
Але ты, няўцешны, плачаш,
Бо далёка рай твой мілы,
Эўкаліпты... і асіны...
І асіны на магілах.

ТЫ І Я

Ты і я: пралеска ў снах
Бурану, Павуцінка ў пекле
Дрэўца вшні ў ярасным агні,
Кропля на спіне Левіяфана,
Радуга на крылах навальніцы,
Пад дзевятым валам
ветразь ніцы,
Верас, што агнём абняў
Павуцінка ў пекле навальніцы, —
Адкажы на вуха ўладару,
Як мне здужаць ураган і вецер,
Вечны мой, зацятый, страшны бой!
Як мне, моцнаму, пражыць на свеце
Без цябе, танючкай і слабой!

В час дня, ваше превосходительство

(Продолжение. Начало
в № 41).

В июне 1941 года Мартынов явился в военкомат с просьбой отправить его на фронт, но ему ответили:

— Потребуется — позовем. А пока учите детей умному. Здесь от вас больше пользы...

Походив по районным организациям, заглянув, как обещал жене, в военкомат, Мартынов под вечер зашел в райком.

Там и ждала его неожиданная новость. Секретарь показал ему телеграмму: «Срочно командуйте в ЦК члена ВКП(б) Мартынова Андрея Михайловича».

— Хорошо, что зашел, мы собирались за тобой нарочно посылать. Интересно, зачем ты понадобился?

ИЗ ВОСПОМИНАНИИ АНДРЕЯ МИХАЙЛОВИЧА МАРТЫНОВА

В гороскопы я не верю — не небесные светила распоряжаются судьбой человека, и только посмеиваюсь, когда моя дорогая Надя, вспоминая по утрам, что ей приснилось, вслух размышляет: «К чему бы это?».

Но март, месяц моего рождения, всегда приносит мне события для меня «исторические» — в марте 1917 года я познакомился с Надей, в марте 1918 года начал работать в ВЧК, в марте 1919 года на восьмом съезде впервые разговаривал с Владимиром Ильичем, в марте 1921 года получил орден Красного Знамени... Короче, март для меня месяц особенный...

В коридорах знакомого дома на Лубянке я подумал, как много воды утекло с тех пор, когда я последний раз был тут.

Отыскал на третьем этаже нужную комнату, постучал.

— Входите, пожалуйста. За большим письменным столом сидел Алексей Мальгин. Он разговаривал по телефону и поэтому лишь кивнул мне, показав на кресло: «Садись».

Мы не виделись много лет, но Алеша почти не изменился — все такой же худощавый, только слегка поредели волосы да лоб прорезали две глубокие морщины. Но глаза оставались прежними — умные, внимательные глаза друга моей юности. Он положил трубку и, как будто мы виделись лишь вчера, сказал:

— Здравствуй... Потом встал, засмеялся: — Я идиот... Совсем заматался. Здравствуй!

Мы обнялись. Сели, улыбаясь, поглядывая друг на друга.

Мальгин расспрашивал меня про Надю и ребят и вдруг сказал:

— Немецкий не забыл? — Как тебе сказать... — Ничего, подучишься... О Власове слышал?

— Немного... Ушел со своей армией к немцам. Мальгин нахмурился.

— Это неправда, слух, получивший, к сожалению, распространение. Как это армия могла уйти к немцам? А где были коммунисты,

комсомолы, где, наконец, были советские люди, служившие в этой армии? 2-я ударная армия сражалась героически. Власов ушел один. Узнаешь все подробно. Тут я не вытерпел.

— А зачем мне это знать? Мальгин улыбнулся.

— Виноват, не сказал самого главного — тебе, Андрей, придется расстаться со штатской жизнью. Решили послать тебя к немцам в тыл, к Власову...

— Почему меня? — Ты чекист. Школа у тебя дай бог всякому. Учителя неплохие...

— Но я от ЧК последние годы был далек.

— Это хорошо. Стало быть, не на виду, в том числе и у немцев.

— Наверное, отстал...

— Нагонишь. Ты не завтра туда едешь. А как же вчерашние партработники, председатели колхозов партизанскими отрядами командуют, в тылу врага действуют? Ждать, когда курсы пройдут? А тебе мы курсы организуем. И немецкий знаешь, это тоже не пустяк.

— Это я тебе обязан, Алексей?

— Мне приказали найти подходящего человека. Я нашел тебя.

— Спасибо, — ответил я иронически. — Большое спасибо.

— Благодарности только в письменном виде, — отшутился Мальгин. И уже серьезно добавил: — Дело добровольное. Можешь отказаться.

— Мне на днях сорок четыре...

— Знаю. 16 марта. Возраст самый подходящий.

И Алексей начал рассказывать об окружении Власова.

— Есть у него Трухин Федор Иванович, генерал-майор, сдался немцам добровольно в начале войны, кажется, на десятые сутки. Ему сорок пять лет. Василию Малышкину тоже сорок пять. Столько же Закутному, немногим больше Благовещенскому. В общем, вокруг Власова сгруппировались личности с опытом. Почти вся головка власовского комитета, за небольшим исключением, из бывших: Трухин — сын помещика из-под Костромы, Мальцев — родственник крупного заводчика, Меандров — сын священника, сам Власов — сын кулака. Мы иногда пренебрегаем арифметикой, которую я называю социальной, да, да, не удивляйся — социальной арифметикой. Давай-ка подсчитаем кое-что... Ты сколько лет работать пошел?

— Девяти с половиной.

— Ну вот, а Федора Трухина в это время возили в гимназию в санках с медвежьей полостью. У папы полторы тысячи десятин леса, да земли сколько! Имение. Дом с колоннами. В его деле есть газетная вырезка (ее недавно нашли) — отчет о благотворительном вечере в Костромском дворянском собрании в Татьянин день. Его папа за бокал шампанского выкинул «катеньку» — сторублевый билет. Наверно, не последний. Ты думаешь, Федор Трухин про свою развеселую и сытую жизнь по-

забыл? Когда папину поместье отобрали, ему шел двадцатый год. Не ребенок, все запомнил! Потом к Советской власти приспособился, а как только этой самой власти в 1941 году туго пришлось, он сразу к немцам... Как бы не опоздать, не сегодня-завтра немцы Советскую власть сквырнут, авось начнут имения возвращать, — я, Федор Иванович Трухин, тут как тут.

Я тебе, Андрей Михайлович, про верхушку власовского комитета рассказываю. Есть там и рядовые власовцы, и те, кто в «русских», или, как их немцы называют, в «остлегионах» состоят.

— Что это за «остлегионы»?

— Как тебе сказать... На звание громкое, а по сути мелкие подразделения из завербованных военнопленных. Командиры — немцы. Штаб в Восточной Пруссии, в крепости Лейпцен. Заправляет в нем, говорят, генерал Кастринг... Власов к «остлегионам» прямого отношения не имеет... Но «идейное», так сказать, руководство за ним — речи перед легионерами произносит... Народ в «остлегионах» разношерстный. Есть среди них уголовники, кулацкие недобитки, есть обиженные. Есть патологические труссы, омерзительные, подлые. Есть и такие, для которых это трагедия. Солдат не виноват, что попал в окружение. Многие пробились к своим, многие, пробиваясь, погибли, а многие не пробились. Я говорю не о тех, кто лапы сразу поднял, а о тех, кто честно сражался, не хотел в плен, но не смог и пулю себе в висок пустить — не все на это способны. И оказались в лагерях военнопленных. Жрать не дают, холодно, пропаганда немецкая шумит: «Полный разгром! Немецкие войска под Москвой!» А тут листовки: «Граждане солдаты! Вот в какую пропасть завели вас комиссары!» У нас много материалов, как немцы в лагерях военнопленных вербовку в «остлегионы» проводили — в Смоленске, Пскове, Минске, Житомире, Шепетовке, во многих лагерях. Посмотришь на досуге. Метод один — голодом морят, на холоде держат полураздетых, босых. Подождут, когда люди десятками умирать станут, а потом начнут уговаривать: «Господа, перед вами два выхода. Один — смерть, второй — сотрудничество с Великой Германией. Можно на работу поехать, можно в «остлегион» записаться». Иные не выдержали — согласились.

— Что я у Власова делать должен?

— Согласен, стало быть? Очень хорошо. А что делать? Помогать Родине победить... — А конкретно?

— Задача много. Мы решили использовать власовцев и «остлегионы» для нашей разведывательной работы. Люди, как я тебе уже сказал, разношерстные, есть и такие, которые с радостью станут помогать нам, желая хоть чем-нибудь искупить свою вину, тем более что многие отрезвели. «Остлегионы» разбросаны по всей Ев-

ропе, это мы тоже... Тем, у кого руки не в крови, кто совесть до дыр не износил и хочет искупить вину, — помоги уйти к нам, кому нет и не может быть пощады, закрой дорогу на Запад. А они, когда мы в Германию придем, туда побегут, спасаясь от справедливого возмездия. Не скрою — тебе придется трудно, очень трудно. Возможностей для провала множество, надо быть архисторожным. Мы верим, ты справишься со всем...

— Что сказать Наде, детям?

— Жене — как есть — призвали на старую работу, она поймет. Детям скажи: взяли в армию, на фронт. Сам, мол, наприсился. Так же общи и партийной организации. Позднее пустим слух — перебросили к партизанам. Был Мартынов, стал «товарищ М...» Если согласен, начинай готовиться.

Я стал готовиться.

Начал с изучения документов о том, как весной 1942 года на Волховском фронте попала в тяжелое положение 2-я ударная армия.

Их было много, этих документов, свидетельств героизма солдат и офицеров, мужества и опыта военачальников, и, что греха таить, немало документов рассказывало о неправильных действиях, крупных ошибках и просчетах...

Армия под командованием генерал-лейтенанта Николая Кузьмича Клыкова пошла в наступление ради высокой благородной цели — прорвать блокаду Ленинграда. Она была брошена в бой в январе 1942 года при отсутствии у нее тыла, когда часть соединений находилась еще в железнодорожных эшелонах. Не добившись успеха, армия вынуждена была приостановить наступательные действия. Особенно сказались нехватка боеприпасов.

Именно в это время командующим 2-й ударной был назначен генерал-лейтенант Николай Кузьмич Клыков.

Во второй половине января армия начала новое наступление. Войска 2-й ударной прорвали оборону немцев, отбросили противника на западный берег Волхова, заняли Мясной Бор и сделали прорыв главной полосы немецкой обороны.

В образованный «коридор», ширина которого местами доходила до пятнадцати километров, были введены войска 2-й ударной и кавалерийский корпус. Перед ними была поставлена задача — выйти в район Любани с последующим наступлением в направлении Ленинграда. Войска углубились в прорыв на семьдесят — восемьдесят километров.

Сначала армия стремительно шла на Любань. Навстречу ей должна была наступать 54-я армия Ленинградского фронта. Затем темп наступления снизился. Свежие соединения, необходимые для развития наступления, не прибыли. 54-я армия не смогла выполнить свою задачу.

Передовые отряды 2-й ударной появились у Любани, добивались до Тосно, но окончательно преодолеть сопротивление немцев армия не смогла — в бесконечных кровопролитных боях, под непрерывными бомбежками силы армии таяли, а пополнений не было.

Оттепели, ранняя весна разрушила дороги. Все труднее и труднее становилось доставлять продовольствие и боеприпасы.

В середине марта немецкие войска сузили «коридор» до полкилометра, а затем совсем закрыли его. Снабжение 2-й ударной армии пришлось производить только по воздуху.

Я прочел справку: «28 марта усилиями 2-й ударной, частей 52 и 59 ар-

Особенно отличилась при этом 191 стрелковая дивизия 59 армии».

Можно представить, чего это стоило! В это время наша разведка установила, что противник получил пополнение — прибыл Баварский стрелковый корпус.

Еще один документ. Это выдержка из письма немецкого лейтенанта Вернера Вейдемана. Письмо не дошло до Цоссена, где жила жена лейтенанта, оно было найдено в кармане убитого.

«...Мы называем эту адскую полосу коридором смерти. Только за один вчерашний день тут погибло более шестисот наших солдат. Вчера же погиб и Конрад Керль, помнишь, я познакомил тебя с ним в июле прошлого года... Как все это теперь далеко».

И еще один документ — сообщение политрука Алексея Соколова: «По коридору с 5 до 8 часов прошло 86 лошадей с патронами и снарядами на спинах. Прошло много людей с мешками за плечами — несли боеприпасы и продовольствие окруженным частям Второй ударной. Почти все мокрые по шее, так как на пути много воронок, залитых водой. Если бы не фашистские самолеты, все было бы отлично, а они гоняются за каждым...».

15 апреля тяжело заболел командующий 2-й ударной генерал Клыков. Военный совет фронта предложил немедленно эвакуировать командарма.

«Коридор» продолжал действовать.

Через него несли боеприпасы и продовольствие, через него выносили раненых. За две недели эвакуировали более восьми тысяч. Особенно много внимания раненым уделял член Военного совета дивизионный комиссар Зуев.

«Коридор» действовал.

Военный совет принял постановление проложить узкоколейку, благо нашлись рельсы и немного подвижного состава, главным образом грузовые платформы.

Узкоколейку прокладывали под постоянным обстрелом, под бомбежками.

25 мая Ставка приказала отходить через «коридор» на юго-восток, в обратном направлении.

Прибыл новый командующий 2-й ударной — Власов.

2 июня немцы вторично закрыли «коридор». Через двадцать дней обескровленные войска 2-й ударной на узком участке шириной в один, а кое-где в два километра прорвали немецкую оборону и начали отход. Прошло четыре дня, четыре дня непрерывных боев, — прогнулся в третий раз захлопнул «коридор».

И все же выход окруженных частей 2-й ударной продолжался — к 1 июля с боями прорвались около двадцати тысяч солдат и командиров.

Я искал ответ на самый важный для меня вопрос: почему Власов не вышел из окружения? Может быть, он исходил из правила — капитан последним покидает гибнущий корабль? Может быть, он надеялся собрать остатки армии и драться с врагом до последнего патрона?

Все эти «может быть» отпали, когда я прочел десятки документов, свидетельствующих о том, что происходило в эти дни во 2-й ударной.

Помню, первым документом было донесение Особого отдела Волховского фронта. В нем говорилось:

«От вышедших из окружения работников Особого отдела и командиров Второй ударной получены сведения о том, что Военный совет армии, полностью потеряв управление южной и западной группой войск, принял 23 июня решение вывести штаб Второй ударной в расположение 59 армии».

(Продолжение следует).

не панавала ў 1957 годзе, калі Савецкі Саюз запусціў першы штучны спадарожнік... Я, як і ўсе, вечарам спяшаўся на вуліцу, стараўся ўбачыць маленькія свяцілы, якія зіхацелі ў змрочных нябёсах над маёю галавой», — так пачынае адно са сваіх апавяданняў Артур Кларк, буйнейшы англійскі астраном і пісьменнік-фантаст.

Навуковая фантастыка. Якое трывалае месца заняла яна ў літаратуры нашых дзён! І пакуль крытыкі вядуць дыскусію, да якога іменна жанру трэба яе аднесці, мільёны людзей засяджаюцца дапазна над невялікімі томікамі з касмічнымі караблямі і зоркамі на вокладках, прапускаюць свае прыпынкі ў тралейбусах і метро, захопленыя гераічнымі прыгодамі нашых патомкаў, а на карце Месяца ўдзячае чалавецтва ставіць імяны вялікіх фантастаў Жуль Верна і Герберта Уэлса.

Таму што фантастыка — нібы машына часу, якая дазваляе нам рабіць падарожжы ў будучыню. Гэта і светлая сонечная творчасць Івана Яфрэмава, што малюе камуністычнае грамадства на нашай планеце, населенай мужнымі, прыгожымі, мудрымі і справядлівымі людзьмі. Гэта і змрочныя фантазіі Рэя Брэдберы, які, апісваючы выпаленыя атамнымі бомбамі гарады, гаворыць чалавецтву: «Спыніце войны і гонку ўзбраення, не дапусціце пагібелі сваёй цудоўнай радзімы — Зямлі!» Гэта філасофскія, складаныя і заўсёды глыбока чалавечныя творы Станіслава Лема, братаў Стругацкіх, Айзека Азімава і іншых выдатных фантастаў сучаснасці, якія заклікаюць людзей добра вольі аб'яднацца для пакарання сіл прыроды, якія малююць нам гераічныя вобразы людзей будучага. І ў гэтых вобразах — пры ўсёй незвычайнасці сюжэтных сітуацый — мы заўсёды пазнаём дарагія рысы нашых лепшых сучаснікаў.

Вось апавяданне А. Кларка «Зялёныя пальцы». Яго галоўны герой — савецкі батанік Уладзімір Сураў. Ён вывучае магчымасць вывядзення раслін, якія прыжыліся б на безжыццёвых прасторах Месяца. Амерыканскія і англійскія касманаўты, якія таксама працуюць на Месяцы, часта прыходзяць на савецкі карабель «Цыялкоўскі», каб палюбавацца гідропонным агародам Сурава, але ў глыбіні душы не вераць у поспех яго пошукаў. І ўсё ж Сураў выводзіць прыгодны для месячных умоў кактус, які раскідае сваё насенне на далёкія адлегласці (на Месяцы ж няма ні ветру, ні птушак, каб яго раз-

носіць). Захоплены работай, вучоны забываецца аб асцярожнасці і робіцца ахвярай свайго эксперыменту — страляе насенне разбівае яго гермашлем. А «кактус Сурава» пераўтварае каменныя пустыні Месяца і пракладае шлях для іншых раслін.

І яшчэ адзін прыклад — ужо з амерыканскай літаратуры, з кнігі вядомага спецыя-

ліста па запуску касмічных караблёў Марціна Кэйдзіна «У палоне арбіты». У амерыканскага карабля выйшла са строю тармажны рухавік. І касманаўт знаходзіцца ў палоне арбітальнага палёту вакол Зямлі. Канчаюцца запасы ежы і кіслароду, а суайчыннікі не паспяваюць падрыхтаваць да ўзлёту выратавальны карабель. І тады на дапамогу амерыканскаму лятцаюць касмічны карабель Краіны Саветаў...

Хоць сітуацыі тут прыдуманы аўтарамі, але асноўная думка ўзята з самога жыцця. Калі будзе цяжка — савецкія людзі заўсёды прыдуць на дапамогу, як не раз яны прыходзілі на дапамогу таварышам па зброі ў гады II сусветнай вайны ці трапіўшым у бяду іншаземным лётчыкам і маракам.

Калі будзе трэба — яны асвоюць пустыні іншых планет, як асвоілі пяскі Сярэдняй Азіі і арктычныя ўзбярэжжы.

А вось эпізод з апавядання «Зоркалёт на Галахор» італьянскага фантаста Мікеле Лалі.

...4961 год. На адной з планет выходзіць дзецям зямлян. Разумныя роботы рыхтуюць іх да далёкіх касмічных падарожжаў. Наступае вялікае свята — за дзецьмі павінны прыляцець іх бацькі, каб забраць іх з сабою на новыя, неабжытыя планеты. Усе збіраюцца на касмадроме. «І раптам паветра напоўнілася гулам. З дынамікаў панесліся гукі, узятыя з бяздоннага калодзежа мінулага, адзінаццаці тысячагоддзі назад, у хуткім часе пасля таго, як першы чалавек кінуў выклік космасу ў горадзе, які называўся Масква. Гэта было пашанне, якое праз дзесяці стагоддзяў планета-маці кожны год пасылала сваім сынам, рассяяным у Сусвеце, каб нагадаць ім аб першых кроках Вялікай Заваёвы.

— Тут, на першамайскай Краснай плошчы, — гримелі дынамікі, — у гэту хвіліну пачынаецца парад і дэманстрацыя працоўных. На трыбуне мы бачым нашага Першага Касманаўта...

Гул дынамікаў нарастаў. Не прайшло і некалькі хвілін, як зямляне ўсталі і заспявалі разам з імі. Гэта песня здавалася цяпер старадаўняй, як свет, як першая галактыка, заваяваная чалавекам. Гэта быў «Інтернацыянал».

І хлопчык, галоўны герой апавядання, чуе побач голас:

— Запомні, мілы, калісьці на Зямлі жыў-быў чалавек, якога звалі Юрый Гагарын.

Юрый Гагарын... Нямнога можна назваць людзей, якія б пакінулі такі светлы след у мільёнах чалавечых сэрцаў. І ў вобразах герояў навуковай фантастыкі — будучых пакарыцеляў космасу нам заўсёды бачацца яго рысы.

Мы яшчэ не ведаем, калі і як удасца чалавеку асвоіць планеты іншых зоркавых сістэм. Але мы ведаем, што гэта будзе: прага пазнання ўжо прымузіла яго адгукнуцца на заклік зор, і нішто не спыніць яго на гэтым шляху. І яшчэ мы ведаем, што праз многія стагоддзі дзесяці на далёкіх планетах астранаўты будуць гаварыць сваім дзецям:

— Запомніце, мілыя, калісьці на Зямлі жыў чалавек, якога звалі Юрый Гагарын.

С. КЛИМОВИЧ.

Зямля папрацавала Як след. Да маразоў Яна дала нямала Арэхаў і грыбоў.

Дарыла нам суніцы, Плады раслі наўкол, З духмянае пшаніцы Паклала хлеб на стол.

Што ж, адпачне зімою.

Глянь — Пад птушыны спеў Чырвона-залатое Злятае лісце з дрэў.

Згінацца дрэвы сталі — Зямлі паклоны б'юць, Лісточкі, Як медалі, На грудзі ёй кладуць.

Мікола АЛТУХОУ.

ДАСЛЕДАВАННЕ АЗЁР

Тры атрады комплекснай лімнілагічнай экспедыцыі лабараторыі азёраводства географічнага факультэта БДУ вярнуліся ў Мінск з летніх палюваў работ. Яны вывучалі вадаёмы рэспублікі ў адпаведнасці з міжнароднай біялагічнай праграмай, у якой удзельнічаюць і вучоныя Беларусі.

Асноўнай мэтай экспедыцыі было высвятленне пытанняў уздзеяння чалавека на вадаёмы, аховы іх ад забруджвання і рацыянальнага выкарыстання рыбных багаццяў.

Усе гэтыя даследаванні маюць вялікае практычнае значэнне для аховы прыроды, флоры і фауны азёр.

СТОГАДОВЫЯ ПРЫГАЖУНІ

У аранжарэі астраханскага кінатэатра «Кастрычнік» зацвілі чатыры пальмы, узрост якіх дасягнуў 100—150 гадоў. Цяпер трапіліныя расліны, якія перасяліліся сюды яшчэ ў «маленстве» з Канарскіх астравоў, у аранжарэйных умовах з'ява вельмі рэдкія.

У зямлі садзе, акрамя пальм, ёсць 50-гадовыя фікусы,

рэдная араукарыя, саранагадовага ўзросту лімонныя дрэвы і іншыя.

Першымі адчулі слабе тут у цеснае пальмы, якія ўзняліся ўвышыню на адзінаццаць метраў. Яны дасягнулі шыльнага даху, і рост іх замарудзіўся. У сучасны момант вядзецца рэканструкцыя аранжарэі. Шмільны дах узнімецца яшчэ на сем метраў.

С. РАТГАЎЗ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

КАРЭСПАНДЭНТ, КАНСТАНЦІНА ЦЫЯЛКОЎСКАГА

У кнізе «Рукпісны матэрыялы К. Э. Цыялкоўскага», якая выдадзена ў Маскве і знаёміць з архівам вялікага вучонага і яго работамі, ёсць раздзел, у якім у алфавітным парадку чэрліваюцца прозвішчы многіх людзей, што перапісваліся з вучоным 40—50 і больш год назад. Аказваецца, што ў Калугу слабіліся і жыхары розных гарадоў і вёсак нашай рэспублікі.

Узнікла жаданне знайсці каго-небудзь з людзей, якія пісалі К. Цыялкоўскаму. Прыцягнуў увагу адзін радок. Тут называлася прозвішча і ўказвалася: «Студэнт Беларускага політэхнічнага інстытута». Прозвішча было знаёмае, супадалі нават ініцыялы. Намеснік дырэктара Інстытута цэпла- і масаабмену, член-карэспандэнт АН БССР В. Смольскі пацвердзіў здагадку. Ён сапраўды вучыўся ў політэхнічным ін-

стытуце і перапісваўся з Канстанцінам Эдуардавічам. Гэта яго пісьмо Цыялкоўскаму атрымаў 23 верасня 1923 года.

У вну Бекір Міхайлавіч захапляўся цэплафізічнымі працэсамі, звязанымі з рэактыўнымі рухавікамі. Аўтарытэтамі ў гэтай галіне былі такія вучоныя, як Ф. Цандэр, Н. Рынін, Ю. Кандрацюк і іншыя. Іх працы ляжалі на кніжнай палцы студэнта побач з падручнікамі. Але найбольш цікавыя і арыгінальныя ідэі развіваў у сваіх работах Э. Цыялкоўскі. Яго працы больш за ўсё зацікавілі будучага інжынера.

— Я вырашыў напісаць у Калугу, — успамінае В. Смольскі. — У пісьме задаў вялікаму вучонаму некалькі пытанняў, папрасіў яго пракансультаваць па праблемах работы рэактыўных рухавікоў, іх цягі, гаручага і некаторых іншых пра-

блемах, у якіх ён быў вялікім аўтарытэтам. К. Цыялкоўскі ў сваім пісьме расказаў аб усім, аб чым я пісаў.

Ідэі К. Цыялкоўскага выклікалі цікавасць у Беларуска-літвінска-польскім інстытуце. Пад кіраўніцтвам Смольскага быў створаны невялікі гурток энтузіястаў асваення космасу. Члены яго рыхтавалі тэарэтычныя даклады і рэфэраты, вялі перапіску з Калугай. Было атрымана адтуль пяць-шэсць грунтоўных і цікавых пісем. Адно з іх прысвячалася балансу вагі ракеты, яе цягі пры вертыкальным узлёце з паверхні Зямлі.

Вучоны гаворыць, што калі Канстанцін Эдуардавіч даведаўся аб групе студэнтаў, якая захапілася яго ідэямі, ён прыслаў свае работы не толькі па пытаннях міжпланетных зносінаў, рэактыўных рухавікоў, цэльнаметалічных

дырыжабляў, стратапланаў, але і аб механізме лятальнага апарату насякомых, філасофія працы.

І зараз у асабістай бібліятэцы беларускага вучонага беражліва захоўваюцца каля 30 кніг, прысланых тады з Калугі.

Захапленне юнацкіх гадоў не прайшло бяследна. У Інстытуце цэпла- і масаабмену АН БССР В. Смольскі займаецца пытаннямі цэплафізічных працэсаў у розных апаратах. У мінулым годзе ў складзе дэлегацыі БССР ён прымаў удзел у Вене ў міжнародным кангрэсе Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па даследаванні і выкарыстанні касмічнай прасторы ў мірных мэтах.

Нядаўна віцэблянне былі сведкамі незвычайнага відовішча — па шашы рухаўся аўтапоезд з вагончыкаў, на якіх было выведзена: «Венгерскі цырк». Звыш тысячы кіламетраў зрабіў цырк па дарогах Савецкага Саюза, і вось — Віцебск.

— Нашы гастролі ў СССР своеасаблівыя, — мы вязём з сабой увесь рэпвізіт і арэну. Так, арэну, — расказвае дырэктар цырка Тамаша РАДНОЦЬ. — Распрацаваная нашымі інжынерамі арэна хутка збіраецца, і мы маем магчымасць паставіць яе там, дзе няма цыркавых будынкаў: НА ЗДЫМКУ: выступленне венгерскіх артыстаў у Віцебску.

НАШ АДРАС:
МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77
ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31,
6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.